بله ډیوه

د

گل پاچا «الفت»

جرمنی ۲۰۱۱ میلادی کال

www.ulfat.de

Download from: aghalibrary

فهرست

سرلیک: **مخ**:

خپله ژبه 1
خپل ملیت ساتل............ 2
حرکت او وینبتوب............ 4
لوئېدل او جدیت 5
پوره ژوندون 7
د ژوند مقصد 8
ګټل............ 10
زړه او سترګې 11
زه دې پېژنم............ 12
حقیقت............ 13
دمحبت رڼا 14
شعر او ادب 14
شاعر او عالم............ 15
دتورې رڼا 17
خوږ ژوند 20

بسم الله الرحمن الرحيم

خپله ژبه

دغه لمر چې پاس په آسمان کې زمونږ دپاسه ځلېږي اوپخپل نوراو حرارت دځمکې دمخ په بوټو او ژونديو شيانو کې دنشوې نما قوت پيداکوي همدغه شان يو بل معنوي لمرهم شته چې وړانګې اوپلوشې يې دانسان په زړه او دماغ ولېږي او له انعکاس څخه يې افکار او خيالات پيداکېږي، دا افکار يا خيالات چې د الفاظو او کلماتوپه جامه کې څرګندشي نطق، خطابه، شعر موعظه، نصيحت او داسې نو ورته ويل کېږي چې داټول دژبې ترعمومي عنوان لاندې راځي او انسان وربانديې له نورو حيواناتو امتياز پيداکوي.

نوويلی شو چې زمونږ الفاظ او کلمات تش هغه اصوات نه دي چې له مرغانو او نورو حيواناتو اوريدل کېږي، بلکه دا زمونږ دزړه غږ او د فکر فانوس دی چې زمونږ فکري رڼا او نور زياتوي او مونږ په همدغه وسيله کولی شو چې يودبل په مقصد پوه شو اويوله بله فکري او معنوي استفاده وکړو. دابايد مونږ ومنو چې که انسان دنطق او ويناقوت نه لرلی او دافکار و او خيالاتو د جريان د پاره يې دا مجرا نه درلودی هېڅکله به دغه ذهني او عقلي ارتقا نه وه کړې اونه به يې له نورو حيواناتو دومره توپير درلود. نو زمونږ ويناکه څه هم د هغې رڼا زېږنده ده چې له يوه ډېر لوړاسمانه زمونږ ذهن ته رالښکته کېږي مګر ددې رڼا په زياتوالي کې زښت ډېرتاثير اودخل هم لري چې بايد په ډېرزيات اهميت ورته قايل شو.

داهم بايد وويل شي چې ددغه معنوي لمر فيضان چې انسان ورځنې فکري رڼا اخلي اوژبه ورځنې پيداشويده، دا هم لکه دابل لمرد مناطقو اوممکلتو دجغرافيوي وضعيت په لحاظ مختلف تاثيرات لري اولکه چې يو مملکت له بل ځينې پخپلو مخصوصو بوټو او حيواناتو امتياز پيداکوي اومعناً بېلېږي، قامونه هم يوله بله پخپله ملي او مخصوصه ژبه جلاکېږي او داهېڅ امکان نلري چې دمځکې دمخ ټول انسانان په يوه ژبه وګړېږي، بلکې داطبيعي اومنل شوی قانون دی چې هرملت به ځانته ژبه لري، اوپخپله ژبه کې به علمي اومعنوي ارتقا کوي همدغه سبب دی چې يوسړی په ډېر زيار او زحمت هم په پردۍ ژبه کې داسې اديب کيدی نشي چې له اهل زبانو څخه يې هېڅ فرق ونشي، داځکه چې دبلې ژبې الفاظ او کلمات دده دهغو دقيقو القاآتو ترجماني نشي کولی چې دی پخپله ژبه کې ور ځينې تعبير کولی شي، نو ضرور دده ذهني او دماغي واردات بې تعبيره پاتې کېږي او د فکرلار يې بندېږي چې دېته بايدفکري اومعنوي اختناق ووايو.

نوملتونه هم لکه اقليمونه او مناطق د اجتماعي ناموس او طبيعي نظام له اغېزې لاندې دي چه هېڅکله ورځينې سرنشي غړولی او حتماً ورسره موافقت کوي، که څوک له دې قانون مخالفت کوي او غواړي چې په بله ژبه کې دعلم او عرفان، ادب او بصيرت خاوند شي هغه داسې مثا ل لري لکه چې دتودو ملکو مخصوص بوټي په سړو ملکوکې کري يادېوه موسم کرهڼه په بل کې کوي. داڅرګنده ده چې له دغسې سعی او عمل ځنې هېڅ نتيجه نه اخيستل کېږي او داراز زيار او زحمت انسان نشي مسعود کولی.

که يوملت وغواړي چې خپل احتياجات په بله ژبه پوره کاندې او په پردۍ ژبه کې د علم اومعارف خاوند شي ښايي چې پخپل جدوجهد ځينې معلومات لاس ته راولي اولږڅه خپله مخه رڼاکړي، مګر دارڼا به لکه دغلو ډيوه ډېره ضعيفه

او خړه وي چه په نري شما ل به مري او هېڅ دوام به نلري. که ملت دبل په ژبه څه زده کړه کوي هغه زده کړه به لکه دطوطي اومينا زده کړه تش دژبې په سر وي او زړه ته به هېڅ لارنلري په داسې ملت کې هېڅکله دفکري نشوې او ارتقا هيله نه کېږي او نه په علم اوادب کې سمه اوصحيح لار ورته پيداکېږي، دا راز ملتونه هميشه خپلې سترګې غړوي مګرڅه نه ويني. نو مونږ بايد ارومرو خپله ژبه ژوندۍ کړو او دعلم وعرفان ډيوه پکې بله کړو څکه چې دا ژبه دملت په ذهن او زړه کې ځای لري او په رڼا باندې يې طبعاً دملت ذهني او دماغي خونه روښانه کېږي او ډېر ژر دمعارف پلوشې دوطن په هره خواکې خپرېږي.

خپل مليت ساتل

هرملت بعضې مخصوص شيان لري چې که سړی هغه ورځينې لرې کړي هېڅ امتيازورته نه پيداکېږي.
دهمدې لامله هر ژوندی او بيدار ملت خپل ټول ملي شيان لکه: رسوم او اداب، ملي موسيقي اوملي ادب، ملي ژبه اوملي روايات، ملي ذوق او ملي اخلاق په ډېرښه شان ساتي اوهېڅکله ځان دبل قوم په څېرنه ښکاره کوي. بعضې ملتونه پدې باب کې دومره ډېر احتياط کوي چه خپل خرافات اوبيمعني شيان چې هېڅ فايده پکې نه وي هم له لاسه نه باسي اوډېر ورباندې ټينګ وي. يوملت له بل ځنې علم، فن اوصنعت اخلي خوملي خصايص يې هېڅکله نه قبلوي مګر ځينې ضعيف النفس ملتونه چې دنورو ترتاثير لاندې راغلي، خپل ملي ذوق اواحساس يې ورک کړيدي ځکه چې هغوی ته خپل هرڅه بدمعلومېږي او پردی هرڅه ورته ښه ښکاري نوپه هرشي کې د نورو تقليدکوي او دمليت په معنی هم هېڅ نه پوهېږي خپل ځانونه ورته ډېرټيټ اوښکته ښکاري، ښه اوبد دنوروپه ذوق ځانته معلوموي او له ځانه هېڅ فکرنشي کولی.
که سړی ديوه قام ازادي اوخپلو اکي دروح اونفس له خواپه نظرکې ونيسي نوپوره ازادي او حقيقي خپلواکي هغه قوم لري چې پخپل فکرکې دبل قوم ترتاثيرلاندې نه وي راغلی يعنې په غير شعوري طورپه بل قام پسې نه وي روان، نه يې ذوق دبل دذوق تابع وي اونه دبل قوم فکرله خپل فکره ښه ګڼي.
هرکله چې پښتون يوتوريالی اوننګيالی ټبردی چې تراوسه په دنياکې په جګواو هسکو سترګو ژوندون کوي او هېڅکله ورته بل څوک له ځانه لوړاو سترنه ښکاره کېږي نو طبعاً بايدخپل ملي خصوصيات اوپښتني مميزات په ښه شان وساتي او هېڅکله يې له لاسه ونه باسي.
دپښتنوملي اخلاق اوخويونه چې په پښتونواله ورځنې تعبيرکېږي دمليت ستني اومهم ارکان دي چې په اجتماعي حيات کې ډېرزيات قيمت او اهميت لري او حقيقي تهذيب پکې ليدل کېږي، دپښتنوصاف اورښتيا ويل، پخپل عهد اوقول له سراو ماله تېرېدل، له ضعيفانو او بې وزلوسره مرسته او کومک کول داټول هغه صفات او خويونه دي چې پښتانه يې دښتونولی ارکان اوشروط ګڼي.
دپښتنوملي تربيه هم پر يوه داسې اساس باندې قايمه ده چې له ننني حيات او ژوندون سره پوره موافقت لري داقوم اوس دېته نه دی محتاج چې څوک ورته دشجاعت او زړورتوب درس ورکړي يابې دزيار ايستلو او زحمت ګاللو لپاره تربيه کاندي ځکه چې دوئ ته خپل مليت داتعليم ورکړيدی چې بايد هېڅ کارورته په دنياکې ګران او مشکل معلوم نشي او له هېچا ځينې يې سترګه ونه سوزي. وګورئ! يوپښتون کله چې خپل ځان ستايي نووايي چې زه اسمان ته تيره غورزوم او سرورته نيسم، صفتونه خو نورهم ډېردي مګر هر قوم او هرڅوک له خپل ملي ذوق اواحساس سره سم يوصفت ځانته غوره کوي اوفخر ورباندې کوي.

نومعلومه شوه چې پښتنوته له مشکلاتو سره مقابله کول او ګرانوکاروته سرنیول ډېرښه ښکارېږي او داقوم د هرراز سختیو مقابلې ته تیاراومستعددی. دې قوم ته له هرچا ځنې خپل ځان لوړښکاري اوتل پخپل ملیت اوپښتونواله افتخار کوي، دهمدې لامله دقسم په ځای کې وایي:

پښتون به نه یم که داکار مې ونکړ.

نورقومو نه که عزة النفس او ځان ښه ګڼل یاپخپل ملیت باندې فخر کول کسبي زده کوي دوئ ته خپل محیط او ملیت دا ورښیي او بل معلم ته یې هېڅ حاجت نه پېښېږي.

د پښتنو ملیت او ملي اخلاق ددوئ له نامه سره تړلی شی دی.

که څوک دپښتنوپه کلو او قبایلوکې وګرزي دابه ورته معلومه او څرګنده شي چې پښتانه هغه چاته پښتون نه وایي چې هغه یوازې په پښتو خبر ې کولی شي اونه پښتو یوازې ددغو مخصوصو الفاظو اوکلماتو لپاره استعالېږي ځکه چې ددوئ دمحاوراتو او اصطلاحاتو په نا لیکل شوي قاموس کې دا دوه کلمې خوراډېر معاني لري، چې ددې قوم ټول صفات او ممیزات پکې راځي.

نومونږ باید خپل ملي اخلاق اوپښتونواله په ښه شان وروزو او د خپلو تېرو پښتنو هغه خویونه چې باید انسانان او انسانیت ورباندې فخر وکړي تل په نظرکې ونیسو.

زمونږ اسلاف او پخواني برسېره په دې چې توره او توریالیتوب ورځنې په میراث پاتې دی دنورو لوړو اوښو صفتو نو خاوندان هم و چې هېڅ قوم کې په طبیعي او غریزي ډول نه لیدل کېږي.

دوئ مهذب او خوشبین و، دوئ پخپل ناموس ډېر ټینګ و او بل چاته یې هم هېڅکله په سپکه سترګه نه کتل، په هر میدان او هرډګر کې دظالمانو دښمن او دمظلومانوملګري و، هر چابه چې دوئ ته ننګ راووړله سراوماله به ورباندې تېرېدل اوهغه به یې تر خپل سیوري لاندې په ډېرښه شان ساته.

خپله سیمه به یې ډېره درنه ساتله او پخپله یوه ولیشت مځکه به یې خپل سرونه ورکول، هېڅکله یې په دنیاکې دبې ننګۍ ژوندون نه کاوه او نه به یې دچاپېغورخپل ځانته پرېښوده، خپل نوم ورته له هرچا ځنې ښه ښکاریده او دپښتونولۍ آب وآبرو یې په ډېر ښه شان ساتله، نومونږ باید خپل ټول ملي شیان او ملي اخلاق له هر چاځنې ښه وګڼو او پخپله پښتونواله ونازېږو، کوم طبیعي جوهر او معنوي ښېګڼې چې مونږ لرو هغه په بل هېڅ قوم کې نشته او نه یې پیداکولی شي، که څه هم په فن اوصنعت کې له مونږ ځینې ډېر وړاندې او مخکښ وي.

نو مونږ بایدله نورو اقوامو ځنې فنون او صنایع، علوم اومعارف واخلو د نورو سیاست او معاشرت، کړه وړه هرڅه ځانته معلوم کړو مګر د هغوئ په ظاهري ښایست او ښکلیتوب خپل زړه بای نلو او نه خپل ملي ذوق دچاپه تقیلدکې ورکړو، مونږ بایدد پښتونولی بڼ جوړ کړو او لکه بلبلان دنورو دباغ په ګلانو ونه تېرېږو.

مونږ باید دخپلې ملي ژبې له ژوندي کولوسره سم خپل معنویت او ملیت پوره ژوندی کړو او لفظاً و معناً ځانونه پښتانه کړو، مونږ باید دخپلې ملي ژبې په فانوس کې د پښتونولۍ رڼا او دعلم وعرفان نور دواړه جمع کړو او پښتو اوپښتونواله یوځای وروزو.

اوعقیده ولروچې زمونږ خاوره دتهذیب او ښو صفتونو زانګووه او دتاریخ په حق شهادت دتهذیب پلوشې زمونږ د ملک او زمونږ دپلرو داعمالو د هنداري څخه په دنیاکې منعکس شوي دي.

حرکت او وینښتوب

لمر ختلی او وړانګې cې له درونځې نه کوټې ته راپرې وتلي دي. یووړوکې ماشوم چې نوی له خوبه راپاڅیدلی په کټ کې ناست دی او د لمر پلوشو ته هر ساعت لاس وراچوی مګر هېڅ شی لاس ته نه ورځي اوموټی یې هماغسې تش پاتې کېږي دی پدې نه پوهېږي چې دا وړانګې زماپه سترګوکې ځای لري او هېچا ته لاس نه ورکوي.
او ه! واړه اوکوچنیان څه عجیبه طایفه ده او څنګه شیانو پسې هڅه کوي. دوی چې کله خپل ځان په هنداره کې ووینې هم لاس وراچو ي او منګولې ورسره لګوي، دوی ته خپل ځان هم پردی ښکاري او دخپل سرخولۍ هم دبل ګڼي که ښه فکر وکړو مونږ هم لکه دوئ له خپل ځا ن سره په جګړه اخته یو او په همدغسې شیانو پسې هڅه کوو خو دومره فرق شته چې دوئ ته خپل شی هم دبل ښکاري او مونږ د نوروما ل هم خپل ګڼو، دوئ په ورنې کې کلک تړلی وي سره له دې لاس اوپښې خوزوي او خپل ځان خلاصوي مګر مونږ یې تړلو هم هېڅ حرکت نه کوو او ځای په ځای پراته یو. هو! مونږ او واړه دومره ډېر فرق نلرو که مونږ هم لکه دوئ د خپل ځان او وطن لپاره څه کارنشو کولی یاواړه یو اویا ویده.
هو! خوب هم یوعجیب کیفیت دی. یوه شپه چې زه په درانه خوب ویده وم او تندې رابانډې ډېره غلبه کړې وه نوما به لوی لوی سیندونه او ولې لیدلې اوهر ساعت به مې اوبه څښلې خومړیدم به نه اوتنده به مې نه ماتېدله، کله به مې په لویو ډنډو کې لمبل او کله به مې په لوی سیندکې غوټې وهلې، مګرله خوبه راپاڅېدم لاس مې هم لوند نه و او سخت تږی وم.
دویدو قومو نو ټول کارونه به البته همدغه شان وي چې هېڅ نتیجه به نلري، دوئ به ګمان کوي چې مونږ کارکوو او ګرزو مګرپه حقیقت کې به ځای په ځای پراته وي او هېڅ به یې نه وي کړی.
خوبونه هم ټول یو راز نه دي ځنې خلک ویده دي او په خوب کې خبرې کوي، بعضې لا داسې هم وي چې له ځایه پاڅېږي او ګرزي مګر ویښ نه وي. دچا خوب ډېرزیات او درونډ وي چې په چېغو هم نه راویښېږي او ځینې کسان په یوه نرې ګنګوسي ویښ شي، نو ویښول که څه هم دویښوونکی کاردی مګر دویدو حا ل پکې ډېر تاثیر لري همدغه سبب دی چې دیوه ځای شاعران ډېر ژر خپل قام ویښولی شي او دبل ځای شاعران دا افتخار نشي ګټلی او دشورنارې یې دهواپه امواجوکې یې فایدې ورکېږي.
ویښول هم ډېر اقسام لري سړی ټول خلک په یوشان نه ویښوي، کشرانو ته سړی نارې وهي اوښوروي یې مګرځینې کسان په چاپې کولو او کښېمنډلو بیدارېږي. پدې عصر کې چې وېښتوب ترهرڅه ضروردی باید هېڅوک ویده پاتې نشي، هرڅوک که دخپلو خواخوږو په نارو نه وېښېږي نودښمنان یې دبرچوپه څوکو وېښوي، اوهسې یې نه پرېږدي، نو باید ویښ شومګر داسې ویښ نه لکه واړه هلکان چې له یوه خوبه راپا څیدلي او په بل شان خوب کې پراته دي. لاس اوپښې ښورول ضروردي خوداسې نه چې سړی د وړانګو په نیولو خپل وخت تېرکړي، وړانګې هم سړی نیولی شي او پوره استفاده ورځینې کېږي مګر هله چې سړی پوره ویښ وي او دزړه سترګې یې هم غړولې وي.

لوئېدل او جدیت

لکه چې دباغ بوټي اونيالګي ورځ په ورځ لوئېږي او وده کوي همدغه شان انسانان هم د رشد او تکامل لورته روان دي، مګر هېڅوک دا مسير په سترګو نشي ليدی او هره شيبه يې په تفاوت نه پوهيږي، کله چې نباتات له مځکې نوي راجګ شي له خاوروسره برابروي او ښه لانه ليدل کيږي.
مګر څه موده وروسته ښايسته ډېرلوی شوي وي او ښه وده يې کړي وي، دا لويوالی يوځل نه پيښيږي بلکې له ابتدا ځنې په يوه داسې تدريجي صورت جاري وي چې څوک يې هر ه ورځ فرق نشي محسوس کولی مګر هېڅوک ورځنې انکار هم نشي کولی، دنياهم له خپلو ټولو موجوداتو سره همدغه شان د ترقۍ په لور روانه ده که څه هم مونږ يکې پټې سترګې پراته يواو حرکت يې نه وينو دغه نشو و نما چه په کائناتو کې په طبيعي صورت جريان لري او هېڅوك يې مخه نشي نيولی کله کله دبعضې عواملو په اثرکې له طبيعي حاله وزي او تغير يکې پيښيږي.
هو! انسان دا اقتدار لري چې د طبيعت سيرد خپل تدبير په مرسته ګړندی کړي او پخپله روزنه او زيار يو باغ ډېر ژر سمسور کاندي دانسان جديت او فعاليت هم په حقيقت کې همدغه معنی لري چې دی له طبيعت سره يولاس شي اوخپل تاثير څرګند ونيي.
کله کله سړي پدې راز بحثونو کې له ځينو کسانو اوري چې په هر کارکې اعتدا ل ښه دی او ډېره بېړه ښه نه ده .
هو! اعتدا ل ښه دی اوپه هېڅ کار کې دومره بېړه نه ده په کار چې سړی پخوا له فکر کولو يوه کارته ملاوتړي او داسې منډې يکې ووهي چې په يوه شيبه کې ځان دومره ستومانه کړي چې بيا دوه ساعته ځای پرځای پروت وي او دحرکت نه وي مګر داسې هم بايد ونشي چې سړی اعتدا ل دځان لپاره پلمه کړي او ټول کارونه طبيعي جريان ته وسپاري.
وګورئ! اوسپنه يانور فلزات پس له ډېرو قرنو اوپېړيو ديوه مناسب حرارت اوطبيعي تحول په اثرکې داصلاحيت پيداکوي چې بعضې الات او اسبابونه ورځنې جوړشي، مګر کوم وخت چې صنا عتي فابريکو او دانسان لاس ته راورسيږي ډېر ژر هر راز تحولات قبلوي او دانسان جديت او فعاليت ته ځان تسليموي.
نو دطبعيت سير هميشه پداسې طور جارې وي چې ليدل کيږي نه مګر دانسان دفعاليت اغېزه ښکاره اوڅرګند وي.
په هرځای او هر مملکت کې چې دجديت څرخونه په بېړه چليږي هلته په ټولو شعبوکې ښکاره پيشرفت ليدل کيږي او ورځ په ورځ په کارونوکې تفاوت محسوس کيږي نوبايد هر سړی دخپل جديت او فعاليت له مخې هر راز موانع لرې کړي او مخ وړاندې لاړشي، پدې لارکې که سړي ته هر څومره پيچومي مخې ته راشي بايد سترګې يې ورته سپينې نشي او اسانه يې وګڼې.
سړی که په يوه قوي زړه او د امکان په سترګه هرشي ته ګوري هغه ته ډېر موانع نه پېښيږي او څه شی يې مخه نشي نيولی، مګرهغه کسان چې ضعيف النفس دي هغوئ پخپله ځانته موانع پيداکوي او دومره اهيمت ورکوي چه داقدام تصورهم نشي کولی. ډېر خلک يوازې دهمدې لامله چې يو کار ورځينې خراب نشي هېڅ کارته زړه نه ښه کوي اوله هرشي ځنې ډډه کوي، زما په خيا ل دغه راز ذهني موانع له ټولو موانعو ځنې ډېر تاثيرلري، څوک چې له خپل پيشرف سره مينه اوعلاقه لري هغه بايد دا رازفکرونه بېخي له ځانه لرې کړي او خپل هغه حرکت چې دده د نقصان اوتاوان موجب کيږي هم له سکونه ښه وګڼې.
سړی بايد په لوی لاس خپل ځان يابل ته ضرر ونه رسوي مګرله موهوم ضررځنې هم دومره ونه ډارشي چې هېڅ کارته لاس وړاندې نکړي او لاس ترزنې ناست وي.

انسان ډېرو زيانو او تاوانو ځينې يوه ډېره قيمتي اومهمه فايده اخلي چې هغه تجربه ده، څوک چې دژوندون په حقيقي مفهوم پوهېدلی وي چې حيات پې له حرکت او جديت ځينې بل شی نه دی او دا هم ورته معلومه وي چې ددنيا ټول ژوندي شيان دهمدغه ورزش په مرسته قوت او طاقت مومي هغه هېڅکله په ځای کښيناسته نه قبلوي.

وګورئ! کوچنيان او واړه دخاپوړو او ښخيدلو په ذريعه خپل غړي قوي کوي او په سکون نه راضي کېږي.

داځکه چې دحيات له قانونه خپل سرنه غړوي اوکه هر څومره پخپلو حرکاتو کې تکليف ووينې اوهر ساعت پرمخه ولوېږي بيا راپاڅېږي اوپخپلو پښودرېږي، داګرزيده او ښوريده دوئ خپل کارګڼي او هېڅکله له خپلې موريا پلار ځينې پکې مرسته نه غواړي.

هرڅوک چې غواړي له خاورو ځينې خپل سر را هسک کړي او پورته شي يا په بل عبارت د بلې ورځې لپاره ځان قوي کړي هغه بايدله دغسې پرزېدلو او ولېدو و نه ډارشي او نه په دا راز واقعاتو چې دحيات په لاره کې هر چاته پېښېږي دومره متاثرشي چې له هرڅه لاس واخلي او په هسې کښيناستو راضي شي.

نواعتدا ل پسندي بايد زموږ دپياوړو ملګرو دجديت اوفعاليت سير ورو نکړی شي او نه بايد داحتياط نوم په دوئ دومره اغېزه وکړي چې غړي پې بېخې سست شي او هېڅ ونکړي ځکه چې احتياط دېته نه وايي چې سړی هېڅ نه کوي او نه اعتدا ل دغه شی دی لکه چې بعضې خلکو دخپلو داسې حرکاتو لپاره نوم کړی چې په سترګونه ليدل کېږي او نه پې چاته تاثير معلومېږي.

کوم قومونه چې دترقۍ په لارکې له نورو ځينې وړاندې او دمخه دي که هغوئ داعتدا ل په نامه خپل سيرلږ څه وروکوي او په وقارو متانت د تکامل سير قطع کوي ورته ښايي مګر يوداسې قام چې له نورو ځينې ډېرته پاتې وي هغوئ بايدله منډو کار واخلي اوپه نورو پسې ځان ورسوي.

پوره ژوندون

دغه شپې او ورځې چې زمانه او وخت بلل کېږي دنړۍ پرټولو موجوداتو باندې راځي اوتېرېږي، مګر کوم تاثېر چې په حیواتانو کې کوي هغه دصحراپه کاڼو کې نشي کولی.

زمانه او وخت دباغ په ونواو بوټو خزان او بهار راولي چې بعضې بوټي ورکوي او بعضې نوی پیداکوي، همدغه شان په حیوانانو کې زړښت اوځواني، قوت او ضعت پېښوي مګر دبیدیاکاڼې که هر څومره وخت ورباندې تېر شي هماغه شان وي، د پسرلی نسیم او د مني بادونه پکې هېڅ توپیرنه ښکاره کوي، نوویلی شو چې عصراو زما نه په ژوندیو شیانوکې تاثېر کوي او ژوندون هم دزمانی تاثېر قبلولو ته وایي.

هو! زمانه او عصر په ژوندیو شیانو کې دهرشي داحساس په اندازه اغېزه او عمل کو ي او په هغه ځمکه کې ښایسته او میوه داره بوټې زرغونوي چې هلته دحیات ماده او ژوندي ذرات موجود وي، په شنډه مځکه او وچ ډ ګر کې هېڅکله هغه تاثېر نشي کولی چې په باغ اوبڼ کې یې کوي همدرانګه کوم تاثیرات چې زمانه او وخت دانسانانو په ډله او ټولګي کې لري هغه دغرو او رغوپه حیواناتوکې نلري، نوویلي شو چې انسان د زمانې له تاثیره نسبت ټولوموجوداتو ته زیاته استفاده کوي او لکه څنګه چې زمان په ده کې تاثیر او عمل کوي، دی هم په زمان کې عمل او اغیزه کوي، همدغه انسان دی چې دده په افعالو اواعمالو یو عصرله بل ځنې بېلېږي او دده په شاهکار یو قرن په بل باندې افتخار اوسرلوړي کوي.

زمانه ځي او تېرېږي مګر دانسان اعما ل او افعا ل له ځانه سره داسې نشي وړی چې دخلکو هېرشي او دچاله یاده و اوزي، زمانه داکولی شي چې انسان له ځان سره ملګری کړي او له دې نړی څخه یې بوزې یا په بل عبارت دده وجود خاورې کړي، مګر دده ښه نوم او ښه عمل هېڅکله او په هېڅ شان نشي محوکولی.

ښایي چې بعضې کسانوته دښه عمل په نسبت دا سودا پیداشي چې مونږ ښه عمل څه شي ته وایو؟ او زمونږ مقصد پدې ټکي کې څه شی دی؟

ددې پوښتنې ځواب به همدومره لنډ او اسانه ښه وي: هرکارچې دنورو انسانانو په خیر اوفایده تمامېږي او خلکو ته یې فایده رسېږي هغه ښه عمل او ښه کارد ی.

زمونږ دا لنډ عبارت البته هر راز مادي او معنوي امورچې دبشریت په فایده باندې تما مېږي دښه عمل په نامه خلکوته معرفي کولی شي، همدغه ښه عمل دی چې دبشرپه تهذیب او تمدن کې لویه برخه لري چې باید زمان اومکان ورباندې فخر اولویي وکړي.

دغه راز ښه عمل که هرڅوک پخپلو سوانحو کې لري هغه به اخرت کې هم دده په مخ کې لکه د جنت ښکلې او کلالۍ حوره ګرزي او دی به ورځنې خوند او حظ اخلي. زمونږ دا بحث دژوندون په شاو خوا کې دی اوهغه انسان ورباندې ستایو چې دغه راز ښه عملونه ورځنې پخپل عصر او زمانه کې ولیدل شي. مونږ مخکې وویل چې ژوندون دزمانې تاثیر قبلولوته وایي مګر داد حیواني او نباتي ژوندون تعریف دی چې دانساني ژوندون په نسبت نیمګړی او ناقص معلومېږي. مونږ هغه انسان په انساني ژوندون باندې ستایو چه هغه هم د زمانې عمل او تاثیر قبلوي او هم پخپله په نورو شیانوکې اغیزه اوعمل کوي مونږ هېڅکله هغه قوم یا هغه ملت ژوندی نشو بللی چې زمان ورباندې راځي او تېرېږي او دوئ پکې هېڅ نه کوي.

دغسې عمر یا شپې او ورځې خو په حیواناتو اوباغ و بڼ باندې هم تېرېږي چې هغوئ ورځنې استفاده کوي او لویېږي مګر دغه لوئیده د دوئ کار اوعمل نه بلل کېږي ځکه چې دوئ یوازې دزماني تاثیر قبلوي او پخپله څه نه کوي.

موږ غواړو چې انسان پداسې حيات او ژوندون وساتو چې له ده سره وړاو مناسب وي انسان بايد په ديناکې داسې ژوندون وکړي چې دنورو په ژوندون کې هم برخه واخلي او خپل قرن ژوندی کړي.
ددنيا لوی مصلحين او لارښوونکي، لوړ او نوموړي فيلسوفان چې دبشريت کاروان يې دجهالت په توره شپه کې يې په سمه لار روان کړی دی او د جهالت په توره شپه کې يې لکه داسمان ځليدونکي ستوري هرچاته لوری او لودن ښودلی دی چې دبشر دمادي اومعنوي حيات ددوئ مرهون دی او تراوسه پورې ددوئ په نامه په دنياکې ژوندي دي همدوئ د انساني ژوندون مثالونه اوښې ښې نمونې دي چې په لوړ اوتام حيات ستايل کيږي.
دا راز حيات نه دزمانې سيلاب وړلی شي او نه يې قرنونه او عصرونه په اثرو باندې خاورې اړولی شي، دا راز ژوندون دومره قدر او قيمت لري چې زمان او مکان ورباندې وياړي او د مځکې پله په همدغسې کسانو باندې درنه او سنګينه ده چې پرښتې ورته دلمر اوسپوږمۍ ډيوه په لاس ولاړې دي او نندراه يې کوي.
موږ غواړو چې انسان خپله اندازه اوخپل استعداد په نظرکې ونيسي اوځانته هغسې ژوندون غوره کړي يعني هېڅکله په يو داسې ټيټ او ناوړه حيات چې حيوانات او نباتات يې هم لري راضي نشي.
حيات او ژوندون ځانته مدارج او مراتب لري چې موږ يې دلته په نباتي، حيواني اوانساني ژوندون ستايو چې نباتي حيات بې شعوره او حيواني حيات ته شعوري ژوندون ويل کيږي. هرکله چې انسان له شعوره ورتېر دعقل او فکر خاوند هم دی بايد د ده حيات او ژوندون هم لکه فانوس دعلم او پوهې په رڼا ښايسته او روښانه وي چې دزمانې په حا ل تاثيروکړی شي او تياره يې په رڼا بدله کړي، همدغه حيات چې هم دزمانې تاثير قبلوي او هم پخپله په زمانه کې تاثير کول دي کامل اوپوره حيات بلل کيږي چې دانسان لپاره مناسب دی. که موږ غور وکړو دمځکې دنورو موجوداتو ژوندون هم په حقيقت کې دانسان په حيات پورې تړلی دی که دانسان حياتي فعاليتونه نه وي، دحيات او ژوندون ماده به دمځکې له مخه که ببخې ورکه نشي نو دومره خو به کمه شي چې له دې وخت سره هېڅ نسبت پيدانکړي، نوانسان بايدلکه لمر يو با حرارته او روښانه ژوندون ولري چې دده په تاثير دمځکې دمخ ټول شيان وروز ل شي او وده وکړي.
هو! انسان بايدلکه لمر داسې وي چې دده په تلو د مځکې نيمه کره د غم او ماتم تورکالي واغوندي او هر څوک دده تګ له دنيا ځنې پوره حس کړي.

د ژوند مقصد

هرسړی چې هرڅه غواړي يا له هر شي سره مينه لري، هماغه شی د ده مقصد او مطلب ياپه بله ژبه خواهش او ارزو بلل کيږي، هغه مين او عاشق چې خپلې معشرقې ته رسيدلی او خپله محبوبه يې په داسې خوشحالۍ په غېږکې نيولې ده چې بې شرابو مست او مدهوش دی يا هغه څوک چې شپه او ورځ يې دشهرت دګټلو او اعتبار پيداکو لولپاره يوه کړی او لوړې رتبې ته رسيدلی دی، همدارنګه هغه دعلم او عرفان دډيوې پتنګ چې دجها لت په توره شپه يې ځان دمعرفت رڼا ته رسولی دی او له هر چا ځنې خپل ځان مسعود ګڼي داټول په حقيقت کې يې له دېنه چې خپل مقصدته رسيدلي دي بل مفهوم نلري.
نو ددنيا هره خوشحالۍ يوه ګرانه اوقيمتي مرغلره ده چې دمقصد په لمن کې موندل کيږي.
دنيا په حقيقت کې يو نندارتون دی چې انسان ته هر راز ښکلي او ښايسته شيان ورښيي چې هرڅوک له خپل ذوق او خواهش سره سم يوه شي پسې هڅه وکړي او ځان وروړسوي، بلکې انسان لاڅه چې حيوانات او د هوامرغان يې هم هسې نه دي پرې ايښي بورا يې دګل په ګلاليو پاڼو مين کړی او دپتنګ په زړه کې يې دشمع دمحبت ډيوه بله کړېده

نو چې سړی خپلې سترګې نبې وغړوي او هرطرف ته ښه په ځير ځير وګوري هرشی او هرڅه دخپل مطلب او مقصد لپاره زيار باسي او په هر شواخون چې وي ځان وررسوی نوبيا ويلی شو چې ژوندون په حقيقت کې د خپل مقصد لپاره حرکت او جديت دی. خوشحالی يا سعادت هم د مقصد په رسيدلو يا دمقصد دپاره په زيار ايستلو کې دی بلکې هغه کسان چې خپل مقصد ته لانه دي رسيدلي او په لاره کې دي دهغوئ خوشحالتيا لا يو بل شان کيف لري چې په کاميابی کې نه پيداکيږي.

مونږ مخکې وويل چې ژوندون هغه حرکت دی چې دخپل مقصد او مطلب لپاره وي ځکه چې هر حرکت او ژوندون سند او دليل نشي کيدی، هغه ګټه چې څوک يې له غره ورغړوي اوپه ډېره بېړه مخ ښکته راځي يا هغه خزان وهلی پاڼه چې د مني باد يې له ونې بيله کړي او يوه خوا بله خوا يې وړي دا هم حرکت دی خو ژوندون ورته نه ويل کېږي، همدارنګه موټر، بايسکل، طياره او داسې نورچې دبل مقصد لپاره په حرکت کې دي او پخپله کوم مقصد نلري ژوندن نه بلل کيږي.

موږ دلته په مطلق حرکت کې بحث نه کوو اونه مطلق حيات زمونږ دبحث موضوع ده، زموږ غرض انساني ژوندون او انساني حرکت دی چې عالي يا حقيقي حيات ورته ويل کيږي.

نو هرانسان چې په هغه کې دغه راز حرکت نه وي هغه ژوندوی نه بلل کېږي مګرپه حيواني ژوندون ورته قايليدی شو. دانسان حرکت دحقيقي ژوندون نښه نه ده هغه انسان چې ګوزنې و هلی دی او شپه او ورځ په حرکت دی ياد سړو له لاسه او دچا له ډاره لکه پاڼه رپېږي داهم حرکت دی خو دمقصدد پاره نه، همدارنګه هغه څوک چې پټې سترګې پروت دی او په ويدو يوه خوا بله خوا لاس اچوي يا ډډه په ډډه اوړي را اوړي دا هم حرکت دی مګرداسې ناقص حرکات د حقيقي او انساني ژوندون دليل نشي کيدی مونږ هغه انسان ته په حقيقي ژوندون قايليدلی شو چې په خلاصو سترګو پخپله اراده اومينه دخپل مقصد، خپل ملت او خپل وطن لپاره کار او حرکت کوي او که داسې نه وي نو ددغسې کسانو مړک او ژوند څه فرق نلري ځکه چې د دغسې کسانو حيات او ژوندون بې له خوراکه بله هېڅ نتيجه نلري، او په دې هرڅوک پوهېږي چې ژوندون ددې د پاره نه دی چه سړی بې يوازې په خوب او خوراك تېر کړي او تش د ژوندون په نامه خوشحا ل وي ځکه چې دا راز ژوندون دحيواناتو په برخه رسيدلی دی چې بايد انسان هېڅکله ورباندې خوشحاله نشي.

زموږ له دې تېربحث ځنې به داڅرګنده شوی وي چې زموږ مقصد په دې ويناکې دحقيقي اوانساني ژوندون تعريف او ښودنه ده چې دهر چا ورته پام شي اوپيدابې کړي نو بيا د نتيجې په ډول وايو چې حقيقي يا انساني ژوندون هغه حرکت دی چې دخپل مقصد لپاره وي او هرڅومره چې دسړي مقصد لوړ اوښه وي هغومره بې ژوندون هم ښه او د ستايلو وړ وي.

که ديو سړي مقصد له خپل شخصي مفاد ځنې لوړاو پورته وي يعنې يوازې دخپل ځان په غم نه وي اخته او د اجتماعي سعادت لپاره هم زيار باسي البته ددې سړي ژوندون او حيات ډېرقدر اوقيمت لري چې بايد هرڅوک بې وستايي او ورباندې خوشحاله وي ځکه چې حيات دمقصد حاصلو لو وسيله ده او قيمت هم دمقصد په اعتبار ټاکل کېږي مګر دا هم بايد ووايو چې لوړاو ښه مقصد هرڅوک دځان لپاره نشي ټاکلی اونه د هر چا سترګې ورباندې نښلي، ځکه چې هرڅوک دخپلې پوهې او خپل فکر په اندازه يوشی خوښوي چې هغه بې مقصد بلل کېږي نوهر څومره چې ديوه سړي تعليم لوړ وي او تربيه يې ښه وي او په هره اندازه چې د چابصيرت او بصارت زيات وي هماغومره بې مقصد هم ښه اوعالي وي نو مونږ هېڅکله له يوه داسې سړي چې هغه دانفرادي حيات له دايرې ځنې دباندې نه وي وتلی او داجتماعي حيات تصورهم نشي کولی دا اميد نشوکولی چې هغه دې يو اجتماعي مقصد ولري اودهغه مقصد لپاره دې زيار وباسې نو زموږ د پوهانو او ليکوالو دا وظيفه د ه چې خلکو ته لوړ اوعالي مقاصد وروښيي اوله اجتماعي حيات سره بې اشنا کړي يعنې دلوړو مقاصدو محاسن او ښېګڼې ورته پوره ښکاره کړي چې هرڅوک په ډېره مينه او محبت ديوه

ښه اولوړ مقصد په لور روان شي او دومره شوق ورسره ولري چې هېڅکله ستړی او ستومانه نشي اونه بې هېڅ راز تکليف او زحمت مخه ونيولی شي.

هو! دېوهانو په برخه له اولې ورځې همدغه وظيفه رسيدلې ده چې دخلکو له سترګو د جهالت پردې لرې کړي او له درانه خوبه يې را جګ کاندي چه هر څوك د خپل حيات او ژونددپاره حرکت وکړي اوله دغو شپو او ورځو چې په هرچاباندې تېرېږي استفاده وکړي ځکه چې زمانه او وخت په حقيقت کې لکه يو بحر داسې دی چې هر څوک ورځنې دخپل مقصد په اندازه استفاده وکړي څوک ورځنې ښايسته اوقيمتي مرغلرې راوړی او څوک پکې يوازې کبان نيسي بعضې لا داسې هم وي چې بې له اوبو څښلو نوره استفاده نه کوي.

موږ بايد د زمانې له دريابه پوره استفاده وکړو او په قيمتي مرغلرو پسې لاس وګرزوو.

زموږ ښاغلي اوپوه اديبان بايدلکه دپښتو اوپښتونولۍ حامي خوشحال خان خټک خلکو ته دسعې جدوجهد درس پدې ډول ورکړي.

کـــه غـــوټۍ پســـې وهـــې پـــه لاس بـــه درشـــي
چـــا وې داچـــې پـــه دريـــاب کـــې ګوهرنشـــته

دا راز صحيح افکار که د چاپه مغزوکې ځای ونيسي او يقين پيداکړي چې په سعيه او کوشش، جدو جهد هر راز مطلب حاصلېږي اوسړی پخپل زيار و زحمت له وخت او زمانې ځنې هرډول مادي او معنوي استفاده کولی شي هغه هېڅکله محروم نه پاتې کېږي او هرو مرو دزمانې له ډک دريابه خپل مقصد او د مراد ګوهر لاس ته راوستلی شي.

ګڼل

شپه ده او داسمان ځليدونکي ستوري درګرده سترګکونه وهي زه پورته پاس په اسمان کې د سپوږمۍ او ستورو ننداره کوم يو بل هلک چې ديوه لوی ډنډ په غاړه ناست دی هماغه سپوږمۍ او رېږدېدونکي ستوري په رڼو او بوکې ډېرښکته دمځکې په تل کې ويني. وګورئ! دانسانانو نظر څومره توپيرلري چې يوشی په يوه وخت کې څوک پاس پخپل سرويني او څوک يې ټيټ په مځکه کې مومي همدغه يوه رڼا ده چې هم پورته په شنه اسمان کې او هم ښکته په مځکه کې ترسترګو کېږي- نه همدغه يوشين ډنډ دی چې هم پاس په سر ولاړ دی او هم ترپښو لاندې ليدل کېږي- مګر که سړی لږ څه د شپږو جهاتو او خواو له قيده ځان خلا ص کړي او دخپلو اعتباراتو له دايرې ځنې بهرشي نوبيا دحقيقت په لويه اولايتناهي فضاکې لوری او لودن ورکوي او خپل ځان هم ورځنې ورکېږي.

نو انسان په حقيقت کې تل دخپل اعتبار او ګمان په نړی کې ژوند کوي او هر څه په هغه جامه کې ويني چې دی يې وراغوندي.

هو! ددنيا ټيټوالی اوپورته والی زموږ سترګو او اعتبار پيداکړيدی او داسره اوشنه رنګونه زموږ د دوو سترګو مولودګڼل کېږي که زموږ اعتبار او ګڼل څه قيمت ونلري سره اوسپين زېړ او ګليټ څه توپير نلري.

موږته خپل ګمان بعضې واړه شيان غټوي او بعضې غټ شيان راته واړه ښکاره کوي، د هرکار ګرانتيا او اسانتيا زمونږپه لاس کې ده او دهرشي قيمت او اهيمت زموږ په اعتبار او ګڼلو پورې اړه لري.

همدغه زمونږ ګڼل او اعتبار په هر څه کې تاثير کوي او په دنيا کې نوي دودونه او ذهنيتونه پيداکوي.

همدغه شی دی چې کله انسان له یوموهوم شکل ځنې ویروي اوکله بې دتوپ خولې ته د حملې لپاره تیاروي، دانسان ګمان او اعتبار یوداسې طلسم دی چې که دی بې پخپله مات نکړي هېڅوک بې نشي ماتولی.
نوهرقام او هرملت ترهغه وخته لوړاوغښتلی وی چې پخپل ځان ویسا او اعتماد لري او هرکله چې خپل ځان ضعیف وګڼې نوبیابې هېڅکله پښې نه ټینګېږي اونه دسیالۍ په میدان کې پخپلو پښودریدلی شي.
همدغه سبب دی چې نن دهرملت پوه او پیاوړی واکدارن خپل ملت ته دغرورملي او اعتماد بنفس درس ورکوي او په دغه راز تلقیناتو یکې یو قوي زړه پیداکوي چې بعضې ور ځنې په خودۍ باندې تعبیر کوي او دملتو په لوړوالی او ارتقا کې زښت ډېرتاثیر اواغیزه لري او اجتماعي پوهان بې خورا ډېرستايي ځکه چې حقیقت تریوې اندازې زموږ داعتبار اونظر په واک دی او لوړوالی یا ټیټوالی هم زموږ په لیدو پورې اړه لري.
هو! همدغه انسان دی چې کله حقایق باطلوي او کله دخپل لاس په بتانو خپل ځان غولوي، همدغه انسان دی چې کله سومنات ماتوي او کله بې پخپله جوړوي، همدغه انسان دی چې کله ددین او شریعت له دایرې اوزي اوکله دعرف او عادت په لومه کې داسې نښلي چې هېڅکله ځان نشي خلاصولی.
هو! انسان کله دلاس غوټه په خوله خلاصوي او اسانه کارځانته ګرانوي. کله ډېر مشکل اوګران کارونه اسان شمېري او دخپل ګمان په مرسته بې په اسانه سرته رسوي، نوویلی شو چې دانسان خپل ګمان دده په حق کې منلی او صحیح حقیقت دی او که یوځل پخپل ګمان بدګمان شو نو بیاپه هېڅ ځای کې حقیقت نشي پیدا کولی او پخپل وجود هم نه قایلېږي.
نو څومره به ښه وي چې زموږ اوستاسې ګمانونه ښه وي.

زړه او سترګې

کله یوشی په سترګو کې ښه ښکاره شي او په زړه کې ځای ونیسي اوکله زړه یوشی سترګو ته ښه ښکاره کوي- دسترګوکارله ښایست سره دی او د زړه له مینې او محبت سره، کله مینه دښایست په اثرکې پیداشي اوکله دمینې په سبب سړي ته یوشی ښایسته اوګلالی ښکاري. بعضې خلک دي چې زړه بې په سترګو کې دی او بعضې په زړه کې سترګې لري، ډېرځله دسترګې غولېږي او لکه وږوکی هلک په یوه ښایسته مارخپل زړه بایلي لکه د هوامرغه شنه پتې ته رابښکته کېږي او د څو دانو لپاره ځان په لومه کې نښلوي مګر دزړه سترګې په داسې شیانو نه غولېږي اوهرشي کې دنقص او مفاد ډېر واړه ذرات ویني، یوازې ظاهري ښکلیتوب او داسې ګلالیتوب نه خوښوي چې عاقبت او نتیجه بې ښه نه وي دغه دسرسترګې چې دلمر او سپوږمۍ په رڼاکې یوشی او بل شی ویني هرڅوک لري، مګر ډېر لږ خلک دي چې دزړه په سترګو څه شی لیدلی شي ځکه چې داسترګې د علم او عرفان رڼا غواړي او بې له دغې رڼاهېڅ نه ویني او ورباندې تورتم وي. کله کله سره د علم له رڼا هم داسترګې څه نه ویني ځکه چې بعضې داسې پردې ورباندې پرتې وي چې بې د هغو له پرېکولو هېڅ کارورځنې نه اخیستل کېږي، داپردې زیاتره د تقلید په سبب پیداشویدي. یا د اوهامو او خرافاتو ګرداو غبارپیداکړی وي چې علم بې هم علاج نشي کولی.
داسترګې دانسان هغه پټ استعداد دی چې په مختلفو نومونو لکه عقل، بصیرت، فکر اوداسې نور ورځنې تعبیر کېږي.
اوانسان ورباندې له نورو حیواناتو پېژندل کېږي، انسان باید اورمرو خپلې دغه سترګې وغړوي، اوکار ورځنې واخلي.
سترګې پټول چې دپښتنو په محاوره کې لوی عیب دی هغه دهمدغو سترګو پټول او حقیقت ته نه کتل دي.کوم ضعف یا عیب که په دغو سترګو کې وي هغه باید حتماً اصلاح شي ځکه چې ترهرڅه دمخه دغه علاج ضرور اولازم دی.

که داسترګې روغې نه وي دعلم رڼا هېڅ اوبې فايدې ده لکه چې يوه ړانده ته دلمر پلوشې هېڅ دي. څوک چې داسترګې نلري هغه لکه ښاپيرک دعلم له رڼا تښتي او ځان ورنه پټوي يالکه هغه بوتی چې دلمر رڼا وربانديې بده ګلېږي او په سيوري کې ښه وده کوي دی هم په تورتم اوتياره کې خوښ او خوشحاله وي.
چاچې دزړه له سترګو کار اخيستی او په همدغه نظرېې دنياته کتلی هغوئ ددنيا په صحنه کې ډېرشيان ليدلي اوهرڅه يې پخپله لمن کې راغونډ کړي دي ځکه چې د دې سترګو مخه هېڅ شی نشي نيولی او تر ډېرو لرې ځايو پورې رسېږي که انسان له دې سترګو کارواخلي او داسترګې وروزي نو خپل ړاندې وروسته حا ل وما ل تريوې اندازې ويني اوخپل ښه او بد ترهغه حده چې دبشر لاس رسېږي سنجولی شي.
څوک چې داسترګې لري هغه له هغو شيانو چې مور ته عادي معلومېږي ښه لوړمطالب معلومولی شي او ديوې منې له لويدلو څنې دمځکې قوه جاذبه معلوموي، دداسې کسانو په نظرکې دونې يوه شنه پاڼه دمعرفت دفتر او کتاب وي چې ډېر حقايق پکې ويني اوښه نتايج ورځنې اخلي.

زه دې پېژنم

که ته سل ځله ځان راته په بل څير وښيې اوخپله جامه بدله کړي زه دې پېژنم اوپخپل زړه کې ستا حقيقت ته په ځير ځيرګورم. ستا خوښه چې ځان هرڅنګه ښکاره کوې او پخپل ظاهري وضعيت کې هرڅه تغير کوې مګرپدې پوه شه چې نه به دچا په ادارک او بصيرت پرده وغوړوې او نه به خپل حقيقت بدل کړې.
لکه چې يو مين خپله ليلیٰ په لوی ټولګي کې پېژنې يا لکه يو حقيقت ليدونکی چې ريا کار زاهد ترسپين څادر لاندې ويني چې داڅوک دی اوڅه کوي، همدغه شان ته هم هېڅکله نه پټېږې او زه دې پېژنم.
ته پخپله چالاکۍ خپل ځان بل راز ښکاره کوې او زه هم ستا په مخکې څه نه وايم مګر په زړه کې پوهېږم چې ته څوک يې؟ ته پدې پوه شه چه ښه لباس، ښه وينا، ښه شهرت، عزت او اعتبار همدارنګه يو هسک او جګ مقام ته ختل هېڅکله دسړي معنوي معيار نشي لوړولی که څه هم دځينو په نظرکې لوړ ښکاري، ته پدې پوه شه چې که خلک ستاله ظاهري حاله متاثر کېږي او تا بيموجبه ستايي داستاينه تاته هېڅ فايده نشي رسولی اونه ستا په حقيقت کې څه تغير او تحول پيښوي.
هو!   که يې سل ځله څوک لعل لعل بولي   په ستايلو به لعل نشي کوتي لال
لکه چه يو غمجن سړی پخپله مصنوعي خوشحالۍ ځان نشي خوشحالوی همدغه شان ټول ظواهر د حقيقت په تبديل کې بې دخله اوبې تاثيره دي.
يوټيټ سړی که دغره سر او جګ ځای ته وخېژي هغه ته هرڅه ټيټ ښکاري مګردی هم ټيټ وي او په حقيقت کې هېڅ نه وي لوړ شوی.
نو دا راز لوړوالی بې له دېنه چې د سړي په نظرکې نورټيټ ښکاره کړي او غرورپيداکړي بله فايده نلري.
هو! دا راز لوړوالی سړی له نوروخلکو څنې لرې کوي او لويوي يې نه!

حقيقت

لکه چې کله کله سړي ته خپله واهمه په توره شپه کې بعضې ډارونکي شان پیداکوي چې هغه یوازې دده په سترګوکې ځاي لري اوبل څوک یې نه ویني، دښمنان او معاندین هم بعضې داسې عیبونه دسړي په شان کې ویني چې نورخلک یې نشي لیدلی او یوازې دهمدوئ تخیل پیداکړی وي، نولکه چې عشق او محبت زموږ سترګې داسې تړي چې دخپل محبوب معائب له محاسنو څنې نشوبیلولی، حسد او عناد هم زموږ او د حقیقت ترمنځ حایل کېږي او لکه دجهل حجاب ډېر حقایق له موږ څنې پټوي یایې په بل رنګ ښکاره کوي.

نونه هغه ستاینه حقیقت لري چې مجنون یې دلیلی دسپي کوي او نه هغه عیب چې دښمنان یې په سړي پسې تړي.

نو تر څو چې موږ خپل ځان دعشق او محبت له پنجو او دعناد او حسد له منګلو خلاص نکړو څنګه به حقیقت ته ورسېږو او په څه شان به دحقیقت په شاوخوا کې ازاد فکر وکړی شو؟

نو ارومرو به یا دعشق او محبت لامله د یوه شي په حق کې خوشبین یو اوښه ګمان به ورباندې کوو یا به دنفرت له کبله بدبین یو چې هېڅکله به محاسن نشولیدلی اوهرشي ته به دبد ګمانۍ په سترګه ګورو. په دغه دواړو حالو کې به موږ ته خپل ګمان حقیقت ښکاري مګرله حقیقت نه به ډېر لرې یو.

زما په ګمان څنې کسان ډېرزیات غولیدلي دي چې دخپلو عیبو په پلټنه کې خپل دښمنان په حقه ګڼي او داګمان یې کړی چې دښمن لکه ائینه دسړي عیب په ربنتیاني صورت سړي ته ورښیي ځکه چې حسد او عناد ارومرو ددښمنانو ذوق او ذایقه دومره خرابوي چې انګبین ورته سکنجبین ښکاره شي لکه چې شیدا وایي:

ګـلـــه مـــن يـــم لـــه حاســـده ښـــه متـــاع كانـــدي كاســـده
انګبـــــين ســـــــکنجبين كــــــا پـــه مـــزه بـــې تريـــوجبين كـــا

نوکه موږ خپل عیب ددښمن په ذوق پېژنو او د حاسدانو ذایقې ته اعتبار ورکوو، ودې شي چې خپل خواږه تروه وګڼو او ددې په ځاي چې ځان اصلاح کړو له ښو څنې بدوته واوړو، نوبیابه هم حقیقت ته نه یو رسیدلي او غلیدلي به یو.

هرکله که له دغو شیانو مجرد شو او دخپلو احساساتو او اعباراتو له دایرې بهر شو مګر پدې شرط چې دهمدغې بې اعتباري په نړۍ کې پاتې نشو او لوړ مقام پیداکړو یعنې مایوس نه شو او لا په حقیقت پسې وګرزو ښایي چې هغه وخت موسترګې پخې وي او حقیقت ومومو.

نو زموږ او دحقیقت ترمنځ ډېره لاره ده او هغه وخت وررسېږو چې دجهل له تورتمه و اوزو او د کورکورانه تقلید بوتان مات کړو اوله خپلو هغو نفسي کیفیاتو څنې هم ځان خلاص کړو چه بعضې شیان موږ ته ښایسته کوي یا یې بد راته ښکاره وي.اوبرسېره پدې دومره تجربه هم حاصله کړو چې ربنتیانې او غولوونکی رڼا وپېژنو او پدې پوه شو چې داسمان دغه راڼه ستوري یالمر اوسپوږمۍ ولیدونکي او پرېوتونکي دي او یو ه بله رڼا شته چې هغه دزړه په سترګو لیدل کېږي او داټول شیان دهماغې رڼا په اثرکې پیداشویدي، نو حقیقت لکه یوغمی ترلوړو غرولاندې نه دی اونه لکه دحیات اوبه په تورتم کې ځای لري چې مونږ یې په هېڅ شان ونه لیدلی شو.

بلکه دحقیقت رڼا دومره ځلانده ده چې بعضې نورشیان هم ځلېدونکي ښکاره کوي او موږ لکه چې دسپوږمۍ په شپه دسحر او سپوږمۍ رڼانشو بیلولی همدغه شان دحقیقت درڼا امتیاز هم نشوکولی که څه هم له هرې خوابې په موږ احاطه کړې او مونږ یې په غیرکې نیولي یو نو موږ هر وخت دحقیقت په رڼاکې یو او هر وخت له خپل فکراو بصیرت سر ه سم یوشی دحقیقت مثل او نظیر یاعین حقیقت ګڼو لکه یو مین چې کله دغره زرکه او کله دباغ سروه دخپلې معشوقې نظیر ګڼي او دهوسۍ سترګې دلیلیٰ سترګې بولي، او ډېر ځله لا خپله معشوقه هم په دغه راز نومونو ستایي

اوله حقیقته په لوی لاس ځان لرې کوي. انسان ته خدای دا استعداد ورکړی چې په حقیقت پسې د دهر له حلقې او دجامعې او محیط له غولې واوزي ترڅوچې حقیقت پیداکړي او یوه ملت ته دهدایت رڼا شي.

دمحبت رڼا

سړی چې دمحبت رانجه په سترګوپورې کړي هغه بیا هرشی په یوه ښه رڼاکې وینې او دهر شي ښه ډېره ګوري هو! دا راز خلک هېڅ شي ته دتنقید په سترګه نشي کتلی اونه د اعتراض او عیب لټولو افکار ورته پاتې کېږي.
څوک چې دمحبت تراغېزې لاندې راشي هغه لکه بلبل او بورا دګل په یوه پاڼه خوښ او خوشحا ل وي او ټول باغ په همدغه یوه پاڼه کې ویني، هغه هېڅکله د خزان تصور نشي کولی او نه ورته دنیا بې وفا معلومېږي. مینه او محبت هروخت سړي ته د خوشبینې الهام کوي او ښه ښه ګمانونه ورته پیداکوي، محبت سړی ړوند اوګنګ کړي چې په سترګو عیب لیدلی اوپه خوله یې ویلی نشي، ځکه چې دهغه زړه لکه یوه پاکه مرغۍ په یوه داسې فضاکې طیران کوي چې هلته دبدګمانۍ ګرد او غبار هېڅ نه لیدل کېږي، دمحبت خاوندان هېڅکله لکه منطقیان د چا د دلایلو منطقي ضعف ته نه ملتفت کېږي او نه دچا وینا ورته دسیاست او منافقت له مخې معلومېږي.
هغه هره خبره رښتیا او صدق ګڼي اوپه هېڅاکې دغدر، خیانت او فریب علامې نشي لیدلی، مینه ناک خلک هېڅکله لکه فلاسفه دعیب او نقصان ذرات په کائناتو کې نه ویني، لکه هغوئ چې دمحبت اوعشق نازک او خوندور کیفیتونه لکه یومین او عاشق نشي حس کولی اوعشق ته مرض یا جنون وایي.
دمحبت لرونکی لکه یو صوفي دمینې په رڼاکې حقیقت ته رسیدلی وي او نورخلک د خپلواو هامو اوګمانو نو په ګرد او غبار کې ورک وي.
که موږ له چاسره مینه او محبت لرو هرومرو به دهغه په حق کې خوشبین یو او لکه پتنګ چې هېڅکله دشمعې حرارت اوسوزیده نشي حس کولی، موږ به هم دخپل محبوب په شاو خواکې هېڅ عیب نشولیدلی مګرڅوک چې دخپلو دوستانو په حا ل کې لکه یو مفتش داسې غوراو تعمق کوي او دهغوئ دملامتۍ لپاره قراین لټوي هغه که څه هم کله کله حقیقت ته رسېږي ډېرځله به پخپل اجتهاد کې سهوه کېږي او ددې لامله چې په سلو کې یو ځل حقیقت ته رسیدلی دی هروخت به خپل فکر صحیح او صایب ګڼي.

شعر او ادب

چپه چپې او قراره قراري ده، د سپوږمۍ په سپینه رڼا د مځکې مخ ښایسته اوروښانه دی. هېڅ طرف زوږ او زوګ نشته او دشپې اوله شومه ده. یو ژور لښتی چې په شنه ګیاه پټ او پوښلی دی له اوبونه ډک اوغلی روان دی سړی چې داوضعیت ګوري ګمان کوي چې دا اوبه بې شعوره نه دي چې په عزم او اراده کوم طرف ته ځي.
زه هم په همدغه ګمان ورپسې روان شوم اوتلم، څه شیبه وروسته ګورم چې په یوه شنه باغ کې ګرزم او قدم وهم، پدې باغ کې هر راز بوټي ولاړ دي او دا او به چې له ډېرې مودې را ایسې دې باغ ته راغلې دي د دې باغ په شنو پاڼو، خوږو میوو، ښایسته ګلانو کې یې حلول کړی داشین بڼ او تازه چمن یې دانسانانو او د هوا د مرغانو د پاره سمسور کړی دی.

دا اوبه کله دتاک په ګوکې ننوتلی او ډېر خلک یې پخپل خوند مست کړی او دډېرو نشه یې دبنګوپه پاڼو زیاته کړیده په یوه بوټي کې یې ځان لکه عسل خوږ کړی او په بل کې یې د سرکې تریوالی پیداکړی دی.
دا اوبه برسیره پدې چې ددې میوو او ګلانو دوجود سبب ګرزیدلی دی په عمران او ابادۍ کې یې هم زیاته برخه اخیستی، ددې باغ دیوا ل او ګرد چاپیر سرایونه یې سرته رسولي دي، دې او بو یوازې دمځکې په منځ تردد نه دی کړی، کله یې چې په زړه کې د همدردی حرارت پیداشوی د او قیانوس له دریابه راجګې شوي او په وچو میرو یې درحمت څاڅکي ورولي دي، اوکله د ګل له پاڼو هواته هسکې شوې دي.
همدغه اوبه دی(دنوعیت په لحاظ) چې کله ږلۍ ورځنې جوړه شوېده او کله شبنم شویدی، همدغه او به دي چې د ډېروخلکو تنده یې ماته کړې او له مرګه یې نجات ورکړی دی او کله یې لوی لوی فرعونان غرق کړیدي.
هو! پدې او بوکې هر راز صلاحیت شته چې کله په تیغ کې ځای نیسي او د تورې آب په ځای کوي او کله د ګل په پاڼو (ښایسته جامه) کې ننوزي دحسن او جما ل مظاهره کوي، ځینې وخت لا دصدف زړه کې ځان تربیه کړی او دجوهري په دکان کې دتجارت بازار تودوي، ښه فکر وکړئ! په دنیاکې بل شی هم شته چې داټول کارونه ورځنی واخیستل شي؟ هو! شعر او ادب.

شاعر او عالم

دوه شیه دي چې یوه ته شعر اوبل ته حکمت یا علم وایي، یوپه عقلي استدلال او منطقي قیاس دحق او حقیقت اثبات کوي، بل په تخیلي دلایلو اوسحري کیف سړی حقیقت ته رسوي، شعر دعشق او مینې رڼا په زړونو کې پیداکوي او علم وحکمت دعقل په نور ذهنونه روښانه کوي، دا دوه شیه که څه هم دخپل تعریف په لحاظ سره بیل او جلادي، مګر لکه اوبه او هوا کله کله یو په بل باندې بدلیږي او دا دواړه زموږ دحیات لپاره ضرور دي.
نوکیدی شي چې شعر حکمت او حکمت شعرشي، لکه چې زموږ اسماني کتاب هم له ځینو اشعارو په حکمت سره تعبیر کړي او په همدغه سبب زموږ ډېر مشا هیر هم د شعرا په تذکره کې راغلي او هم دعلم او عرفان بیرغ جګوونکي دي، نوهغه څه چې د شاعر له خولې اوریدل کیږي هغه هم حق او حکمت وي مګر دزړه له سوزه سره لکه چې علامه اقبا ل وایي:

حــق اګرســوزی نــدارد حکمــت اســت   شــعر میګــردد چوســـوزازدل ګرفــت

نودا باید ومنوچې شعر او حکمت کله لکه دسپوږمۍ اوسحر رڼا چې په یوه افق کې جمع کیږي دا دواړه هم په یوه ذهن او دماغ کې یوځای کیږي چې یو بیان هم شعر اوهم حکمت ګڼل کیږي او یوسړی هم شاعر او هم عالم یا حکیم کیدی شي. مګر له دې خبرې هم باید سترګې پټې نکړو چې شعري تعبیر اوعلمي تعبیر ډېر فرق سره لري، علمي تعبیرله هرې خواپه حق او حقیقت احاطه کړې وي او دقیق نکات هم ورځینې نه وي پاتې، مګر شعري تعبیر اوقافیې په محدوده دایره کې حقیقت ته یو اشارت کړې وي خو دا اشارت لکه د معشوقو سترګک دومره پرکیف او جذاب وي چې له یو ه علمي کنفرانس ځنې عمیق او بادوامه تاثیر لري.

علم او حکمت دحقیقت له مخه ټول لباسونه لرې کوي او پخپله تشریح او تجزیه دیوې موضوع عروق اوشرائین اوټول فقرات ښکاره کوي مګر شعرېې پس له تزئین او ارایش ځنې په یوه ښه لباس کې نیم پټ او نیم لوڅ ظاهروي چې هر څوک وربانديې زړه بایلي او پرې مین شي. که مونږ د شاعر خاص لفظ د ادب په عام لفظ بدل کړو نو ادبي تعبیر هم لکه شعري تعبیر داسې وي چې په یوه فلسفي اوعلمي تحقیق نه وي بنا، بلکې کله کله په علمي لحاظ غلط هم بلل کېږي.

څومره دمخه ماپه مصري مجلاتو کې یوه جمله د اقتراح په ډول ولیده چې د ښوښو لیکوالو توجه یې ځانته جلب کړې وه او سره له دې چې هر یوه په علمي لحاظ غلطه ګڼلې وه، ښه څه یې پکې لیکلي و. جمله داوه:

عمل څه کوي او موږ کومې خواته بیایي دسعادت لورته اوکه هلاکت ته؟ په دې عبارت کې علم لکه یو قاید داسې ښودل شوی چې موږېې خوزولی یو او چېرته موبیا یي او دا څرګنده ده چې علم دا اقتدار نلري بلکې دیوه موټر یابیړۍ مثا ل لري چې موږ وربانديې خپل ځان یوځای ته رسوو مګر دا جمله سره له دغه علمي نقصانه پخپله ادبي جاذبه لیکوا ل مجبوروې چې په دغه موضوع کې څه ولیکي او هر سړی دې خبرې ته ملتفت کړي چه نن د دنیا متمدن او علم لرونکي قومونه له خپل علم او تخنیکي معلوماتو څخه د خپل استهلاک اوبربادۍ په لاره کې کاراخلي.

نوویلی شو چې اکثره شعري او ادبي تعبیرونه همدغه شان جاذبیت لري او یوې مهمې موضوع ته دخلکو مخه راګرزوي مګر علمي تدقیق پکې نه وي شوی.

هرکله چې موږ تریوې اندازې دشعر او حکمت یاعلم په ټکو لږه رڼا وغورزوله او داخبره مو هم لږه څرګنده کړه چې شعر او حکمت څومره بیلوالی او څومره نږدېوالی لري نو اوس راځو د هغې ورځې بحث ته چې دڅوکسوپو هانو په مجلس کې دشاعر اوعالم په شاوخوا کیده، په هغه ورځ یوعالم چې شعري برخه یې هېڅ نه درلوده شاعرته په همدومره اهمیت قایلیده چې دلږ ساعت لپاره یومجلس تودولی شي چې څوکسه یې خواته یوه شیبه راټول شي اوبس. ده ویل چې شاعر یو بې ثباته شخص دی چې په یوه اساس باندې نه وي روان او هرساعت یې فکر او حا ل بدلېږي مګرعالم لکه یوغر په هروخت اوهر حا ل کې ثبات او استقامت لري اودیوه فکر خاوند وي.

لنډه یې داچې ده عالم ته داحق ورکاوه چې دیوه قوم مقتداشي او دسعادت لورته یې بوزي مګر شاعرته په دغه مقام نه وقایل له ده ځنې که څه هم چاپوښتنه ونکړه چې دی څه دلایل لري مګر ښایي چې دده دلیل به همداو چې دشعر اساس تخیل دی اوهغه یو اساسی شی نه دی هر ساعت بدلېږي اوبیل رنګ پیداکوي او دعلم اساس هغه یقیني مقدمات او دلایل دي چې عقل یې تزکیه او تصدیق کوي او هره شیبه نه بدلېږي دده دغه وینا دمجلس اکثرو خلکو په ښه وایي اوحق وایي باندې تلقي کړه مګر زموږ د مجلس یو ښاغلی ملګری له شعر او شاعر ځنې تر یوه حده مدافعه وکړه او یوه بل مشرسړي د فیصلې په ډول وویل چې شعر یو قالب دی ښه اوبد، صحیح او غلط هرڅه پکې اچول کېږي نو ښه اوبد یې بد دي. مګر هغه چا چې شعر او شاعر ته په کمه سترګه کتل هغه وویل:

هو! شعریو نیمګړی قالب دی چې حقیقت پکې پوره نه راوړل کېږي. د دې خبرې ځواب خو موږ مخکې ورکړ چې شعریو حقیقت پوره نشي راوړلی مګرداسې جذاب اشارت ورکوي چې تاثیر یې له عام بیان او تعبیر ځینې، ډېر زیات او بادوامه وي نو اوس به راشو دې خبرې ته چې ایا دغه فیصله موږ منلی شوکه نه؟

له دې فیصلي ځنې خومعلومېږي چې شعر دیوه ظرف حیثیت لري چې دارو او ز هر دواړه پکې اچول کېږي او پخپله هېڅ شی نه دی که دفیصله کوونکي غرض همدغه وي موږ هېڅکله دانشو منلی چې شعرلکه یولوښی وګڼو او نور اهمیت ورنکړو ځکه چې شعر پخپله دوا ده چې دوایي خاصیت او تاثیرپکې حلول کړی او یوله بله د هیولی او صورت نسبت لري او که کله کله له شعر ځنې یوضرر ولیدل شي نو دا راز مخالف تاثیر په هره دواکې کله کله دبعضې موجباتو په سبب لیدل کېږي او علم هم ځینې وختونه دفکري او اجتهادي سهوو په سبب ضرر رسوي نو موږ پدې ځای کې هم فیصله کوونکی خپلې فیصلې ته ملتف کوو او هم هغه چا ته چې شعر او شاعر ته په ښه سترګه نه ګوري، وایو چې که دی ټول شاعران په نظرکې ونیسي او یو شاعر دتمامو شاعرانو نمونه ونه ګڼي دی به د فیلسوفانو او متصرفینو د

عالمانو او حکیمانو په ډله کې ښه ښه شاعران پیداکړې ا و دا به ورته معلومه شي چې شاعر هرومرو دغسې بې ثبات اوبې استقامته نه وي لکه ده چې تصور کړی دی، شاعر هم لکه یو ډېر لوی سړی یوداسې استقامت لري چې نه بې دزمانې بهارله چتې باسي او نه بې خزان سر راټیټولی شي لکه چې رحمان بابا وایي:

لکـه ونـه مسـقتیم پخپـل مکـان یـم کـه خـزان رابنـدې راشـي کـه بهـار

په شاعرانو کې هم لوی لوی خلک اولکه خوشحا ل خان خټک دټینګ عزم خاوندان پیدا کېږي چې نه ددښمنانو لښکرې او نه دحاسدانو خبرې دده په قوي اوغښ زړه کې څه ویره اوحرکت پیداکولی شي لکه چې پخپله وایي:

دعـــــالم ډېـــــرې خبـــــرې ددنیـــــا تـــــورې لښـــــکرې

زړه مـــې نـــه ښـــوري لـــه ځایـــه غرخوهســـې وي کـــه نـــه

که شاعران یوازې دتخیل خاوندان وای او نور اساسی افکارو بې په ذهن کې ځای نه نیولی هېڅکله به لکه اقبا ل دیوه نصب العین او مستقیم فکر خاوند سړی په شاعرانوکې نه پیداکیده اولکه حکیم سنایي او عطار، سعدي او رومي غوندې اشخاص به د شاعرانو په ټولګې کې نه ښکاره کیدل اونه به لکه بـوعلي دعمیقو افکارو خاوند دشعرویلو اقتدار درلود، شاعر هم انسان دی او انسان ته خدای هر راز استعداد ورکړی، که شاعرله نـورو خلکـو ځنې زیاتـه برخـه نـه وي اخیستې نونیمګړی خوبه نه وی پاتې شوی.

دتورې رڼا

د زمانې امیل چې شپې او ورځې بې لکه د زنځیرکړی یوله بله تړلي دي او دشپو او ورځـو، میاشتو او کلونـو، قرنـو او پیړیو په حساب لـوېې او وړې حلقې لري سړی پکې عجیب و غریب واقعات او مختلفې صحنې وینـي. نـن چې مـوږ داستقلال په نامه یوداسې ورځ لروچې شپه بې هم له نـورو ورځـونه روښانه ده او ددې ورځې پـه لمـن کـې مـوږ د خپلواکی او ازادی شرف او وقار مونـدلی او هرشیبه بې زمـوږ په نظرکـې ډېرقدر او قیمت لري، دا ورځ مـوږ تـه یـوه داسې شپه هم رایادوي چې له ډېرې تیارې سترګه په سترګه نه ښکاریده او بیخې تـور تـم و. داتـورتم دسحر او طلسم یوه داسې تیاره وه چې مونږ بې په غټو سترګو ویده کړي وو او خلکو به رابانـدې لوبې کولې، پدې تیاره کې به ددې غرو رغو په هغو زمریانو د استعمار لاس راښکول کیده چې پخوابه بې خلک له تش صورت وېرېدل او چابه ورتـه پـه زغرد ه نشو کتلی. دې تیارې دپښتو نخوا د آسمان لمنـې پـه تـورو وریځـو لړلـې وې او داسـې معلومیده لکه چې پښتانه پاس په اسمان کې یوستوری نه لري. په دغه شپه دبد بختی یو ه داسـې سیلی را الوتې وه چې زمونږ ټولې ډیوې بې وژلې وې او په هېڅ ځای کې دامیدرڼا نه ځلیده. زمونږ زړونه لکه ساړه نغري له حرارته تش او خـالي و اود ملیت پـه کالبوت کې مو د حیات او ژوند ګرمي بیخـې لړه وه، پدې وخت کې ناڅاپه زموږ په مخکـې یـوه داسـې رڼا وبرېښېده چې زمونږ حا ل او استقبا ل بې روڼ او روښانه کړ او زمونږ توره شپه بې په سحر بدله کړه.

دا رڼا زموږ دهغې توري برق اوبرښنا وه چې هروخت وربانديې پښتنو خپله مخه رڼا کړېده او خپلې بدبختۍ تورې تيارې يې پرې ورکې کړېدي.
په دې رڼا کې دومره تودوالی او حرارت و چې زمونږ په ګوګل کې يې سره وينه توده کړه او ډېر ژر يې زموږ په حا ل او استقبا ل کې تغير او تحول پيښ کړ.
په دې رڼاکې موږ دحيات هغه اوبه دتورې په خوله کې پيداکړې چې سکندر په تورتم کې لټولې.کله چې موږ له دغې تيارې رڼا ته راووتو او د پښتو نخوا دغرويه ځوکو باندې د سعادت وړانګې اوپلوشې وځرکېدې زموږ په زړوکې دحيات مينه، دوطن محبت، د مليت احساس، دعلم اوترقۍ شوق او د ژوندانه ټول صفات او خوهشات پيداشوه، د وطن ښايسته غرونو او شنو ناوونو، ډکو سيندونو او ګڼو ځنګلو زموږ په زړه کې وطني عشق پيداکړ، موږ په همدغه رڼاکې خپل ځان وپيژانده اوپه ځان مو ويسا پيداشوه چې ملي غرور او افتخار هم ورسره ترلی دی.
مونږ په دې وپوهېدو چې ددنيا طوفانونه هېڅکله مونږ دنړۍ له مخې نشي ورکولی او نه دغه راز لړې او تورې وريځې زموږ دسعادت درڼا مخه نيولی شي.
هو! موږ حق لروچې پخپل قوي او متين موجوديت ونازېږو او ووايو چې موږ هغه خس او خاشاک نه يو چې د حوادثو سيلۍ مو تيت په ترک کړي ځکه چې موږ پخپله پښتو او پښتونواله دهر راز مشکلاتو مقابله کولی شو، او د پښتنو په اصطلاح اسمان ته تېره غورزوو او سرورته نيسو.
موږ هغه ښاغلي پښتانه يو چې ځان راته ډېرلوی او سترښکاري او دخپلې سيمې درنښت خپل ملي افتخار، دپښتونولۍ ننګ او ناموس دتيرو پښتنو ښه نوم په داسې ډول ساتو لکه چې يو ډېر پاک او له مينې ډك مين دخپل مقدس عشق احترام او حرمت ساتي.
موږ ته دخپل پلارنيکه توره محبوبه ښکاري او هميشه يې لوړوالی او ځليده غواړو، ترڅو چې له خړ اسمانه تندر او ړلۍ اوري اوانسان دخپل اوپردی تميز کولی شي د پښتون توره به لکه يدبيضاپه دنياکې ځلېږي اوټول پښتانه به دتورې په رڼاکې ژوندکوي.
موږ خپل ځان او خپله خپلواکی، خپل پښتني موجوديت اورمرو ساتو او له سرومالـه وربانـدې تېرېږو، مګربايد په دې پوه شو چې موږ داپه څه شان ساتلی شو؟ ددې پوښتنې په ځواب کې څه شی چې زما په نظرکې ډېر مهم معلومېږي هغه زموږملي تربيه پښتني خويونه او پښتونواله ده ترڅو چې موږ پښتانه يو او پښتونولي لرو زموږ د خپلواکۍ اولوړتيا جنډه به اورمرو پورته وي اوپه ازاده هواکې به دازادۍ په ورمه رپېږي، هو! دا رښتيا اوکټ مټ حقيقت دی ترڅوچې ديوه قام په نفسي کيفيت او حا ل کې تغير پيښ نشي د هغوئ په حا ل کې خدای هم تغير نه پښوي، ترڅو څوک پخپله ځان څاه ته ونه غورزوي لوی څښتن يې دذلت او انحطاط په کندو کپروکې نه اچوي زموږ ملي اوپښتني روح په دومره لوړه او هسکه فضاکې ګرزي چې که موږ يې پخپله راښکته نکړو دهېڅا دلېندې غشی نه ور رسېږي اونه دچاله تاثيرلاندې راځي. وروسته تردې چې زه دځان په ساتلوکې پښتني اخلاقوته په اوله درجه اهميت قايلېږم نو بيا علم اودنن ورځې مختلف فنون، ثروت اوبډايي او ځينې نورشيان هم ضروري ګڼم، که موږ علم او بصيرت نلرو خلک موپه سحر اوچل ترخپلې اغيزې لاندې راولي او لوبې راباندې کوي، که موږ شته او ثروت نلرو زما نه مو وړی کوي او د نورو دام ودانې ته موراټيټوي، که موږ فن او تخنيک نلرو پخپل لاس ځان اورته غورزو او له ځان سره دښمني کوو، نن خلک دحربي فنونو په قوت داسمان له وريځو اولړو کاراخلي اوپخپلو دښمانو باندې تندراوړلۍ وروي، نن خلک دصنعت اوحکمت په مرسته هغه هوا چې دحيات مهم عنصردی دمرګ اله ګرزوي او ددښمن په حق کې ورځنې د زهروکار اخلي. که څوک غواړي چې په دې عصر کې خپل ځان اوخپله خپلواکي وساتي هغه بايد دومره کامل انسان وي چې خپل هرڅه يې پخپل لاس کې وي او د خپل هر مرض علاج وکړی شي، پدې وخت کې که نور هېڅ نه وي

خلک دیوه قام دلاندې کولولپاره بعضې داسې مکروبونه دهغوئ په وجود کې انجکش کوي چې ډېر ژر یې ملي وینه فاسدوي او روح یې وژني. نوبرسیره په نورو خبرو نن د ازادۍ ساتلو لپاره ډاکتري هم لازمه ده.

نن ځینې کسان دنورو داسارت لپاره خپل ځانونه ښایسته کوي او پخپل ښکلیتوب ور ځنې زړه وړي نوسړی باید هېڅکله لکه بلبل دچاپه ښایسته ګلانو زړه بای نلي او په پردي باغ کې اسیر نشي بلکه خپل ځان، خپل ملیت، خپل دودونه خپله ناسته ولاړه له هرچا ځنې ښه وګڼي اوخود ي ولري. ترڅو چې یوملت خپلې ټولې نیمګړتیاوې پوره نکړي او خپل ځان د بل له احتیا جه ونه ژغوري هغه په دنیاکې پوره اوحقیقي ژوندون نشي کولی اوپه هرراز چې وي د نورو ترتاثیر لاندې راځي.

سړی باید دې ټکي ته ښه متوجه شي چې انسان چې هرڅومره مدني شوی او مدنیت ته ورنږدې شوی دی هماغومره یې ډار او ویره ورکه شوې او نور ژوندي او زیروح شیا ن یې خپل لاس لاندې کړ ي دي او له خپلې اغیزې لاندې یې راوستلي یعنې انسان دمدنیت په مرسته په وحشت باندې غالب شوی اوقوت یې موندلی لکه چې اوس هم ددنیا متمدن قومونه په وحشیانو اونیم وحشیانو باندې حکومت او حکمراني کوي نو که څوک غواړي چې دنن ورځې د مدني اقوامو ترتاثیر لاندې رانشي باید ارومرو په مدني سیرکې ځان ورسره برابر کړي او تمدن ته په سپکه سترګه ونه ګوري.

په دنیا کې صلح یوطبعي قانون دی او لوی څښتن هم مونږ پوه کړي یو چې دا مځکه د صالحانو میراث دی او صالحان به وربانډې تسلط لري، دلته غرض هغه صلاحیت دی چې دمځکې دمخ حکمراني پرې کېږي چې داصلاحیت داسلام په ابتداکې په عربو کې پیدا شوی او زموږ پښتنو په ملیت اوپښتنولۍ کې اغېزل شوی دی.

موږ باید داصلاحیت هېڅکله له لاسه ونه باسو،او وربانډې ټینګ اوسو، ددې صلاحیت لمړی نښه داده چې موږ په حق او حقیقت ټینګ ولاړیو او ملکرتیابه یې کوو، هېڅکله به مو زړه ته خوف او ویره لارنلري او دضرورت په وخت کې به وینې تویول راته هېڅ ښکاري اوله مرګه به نه ویریږو، بلکه دخپلې اسلامي او ملي لوړتیا دساتلو دپاره مرګ،ابدې ژوندون اوخپل سعات بولو او ددنیا د هر راز سختیو اومشکلاتو په مقابل کې به لکه دخپل وطن لوړاوهسک غرونه په هرمیدان سر لوړی ولاړیو، عزم او اقدام به مو ډېر ټینګ اوکلک وي.

ایثار اوقرباني به ډېرلوی افتخار ګڼو، اتفاق او اتحاد به مو هېڅ شی نشي خرابولی، پخپل مینځکې به یوله بله مینه او محبت، پیرزوینه او رواداري لرو او دخپل مقدس دین اوګران وطن د دښمنانو په مقابل کې به دسختو زړو خاوند یو، دلوی څښتن په ضعیفو مخلوقاتو باندې به زړه سوی لرو، عدل او انصاف به را ته له هر شي ښه ښکاري، د بې ننګۍ ژوندون به په هېڅ شان نه قبلوو او دخپل مقدس اوپاک مقصد لپاره به له سراو ماله تېرېږو، خپل ځان او اولاد به د خدای درضا لپاره قربانوو اوبې له خدایه به بل هېچاته سرنه ټیټوو، دا ځکه چې دخدای له بنډګي سره بله بنډګي نه کېږي او نه خدای پاک په دې باندې راضي کېږي چې دده بنده دبل چابنډګي وکړي.

هو! مومن اومسلمان باید ارومرو حر او ازاد وي اوپښتون باید تل ازاد اومستقل وي نو تل دې وي زموږ ازادي اوخپلواکي ا وهمیشه دې وي پښتواوپښتنواله.

خوږ ژوند

غر په غره نه ورځي. اوسړی په سړي ورځي - دهمدغه تګ له کبله چې وګړي بې یو له بله لري، سړي ته دنورو ژوندون څه ناڅه ځرګندېږي او راز راز وګړي ويني.

يوه ورځ زه يوداسې سړي کره پېښ شوم چې پوله اوپټی بې هېڅ نه درلوده او په کورکې يې دمږک لکۍ هم نه سپيره کيده.

ده خپلې شپې او ورځې په لو او لور تېرولې او دکاله ټول خرڅوړی يې دومره نه و چې ديوه بډای اوشته من سړي دغاړې کالي شي.

پدې کاله کې بې له سپوږمۍ بله ډيوه نه وه او نه چا بې له خپل لاس او مړونده بلې سرويږدی درلوده.

دې سړي په دغه ورځ برسيره پدې چې خپل زوی(کټوری) ته يوه سدرۍ او يوه سره خولۍ راوړې وه کورته يې هم څه غوښه اخيستې وه کټوري چې وروسته له ډېرو وختونو نوې نزۍ خولۍ موندلې او نوې سدرۍ يې اغوستې ده له هلکانو سره په کوڅوکې منډې وهې کله چې کاله ته راشي او دغوښو کټو په نغري باندې وويني په منډه بيرته ځي او په نورو هلکانو زيری کوي چې موږ نن غوښه پخه کړيده.

هغوئ که څه هم په دغه ورځ لا څه ډېرې ورځې بې غوښه په سترګو نه ده ليدلې، خودپښتنو زامن دي دا ورته ښه نه ښکاري چې ددوئ له کاله نه په بل کورکې ښه څه پاخه شوي وي اونه دا زغملی شي چې دوئ دې له چانه ښکته اوټيت وي.

نو هر يوه به چا يو څه اوچابل څه ښودل اوخپل نکولی به يې ستايه، چابه ويلې چې موږ لږمون پوخ کړی و چابه ويلې چې موږ نن چرګ باندې کړيدی داخبرې دوئ پداسې خوند کولې لکه چې لګياوي او خوري يې، نه خدايږوپه خوږلوکې يې دومره خوند نشته لکه دوئ يې چې له نوم اخستلو خوند اخلې.

يوازې کټوری له هلکانو سره داخوږې خبرې نه کوي موربې هم له ښځو سره ناسته ده اووايي: لاړه شم چې دغوښو کټو مې ونه سوزي. غوښه خو نه سوزي، ځکه چې کټو ترخولې له اوبو ډکه ده هغه ترسبا هم نه وچېږي خودا غواړي چې نورې ښځې خبرې کړي، دکټوري پلارچې خپل ګلالی ځوی په ښو کاليوکې ويني، من من غوښې اخلي او په کاليوکې نه ځايېږي خوله بلې خواچې دخپلې ښځې زاړه ټيکری او شکيدلي کميس ته ګوري سوړاو تور ټول يې په زړه کې ګرزې خو چې هرڅومره خپلې سترګې يوه خوا بله خوا غړوي داسې څوک نه وينې چې دده زړه پرې ورشي اوڅه پورترې وغواړي.

سره لدې چې پدې کاله کې هېڅ نه و خو خوښي او د ژوندانه خوند پکې زښت ډېر و اوله بډايانو ځنې ددوئ ژوند ډېر خوږ و ځکه چې دشتمنو اوبډايانو زړونه تل هغه څه غواړي چې هېڅکله يې لاس نه ورسېږي.

هو! ددوئ خوښي او زړه ښه والی دومره وړيا نه وي چې په دومره وړو وړو خبرولاس ته راشي، ددوئ سترګې په ټوله نړی هم نه مړېږي دلويو اوشتمنوکورو لاڅه چې وړوته هم ډېر خوندور ځيزونه بيخونده شوي وي او وريښمينې ټوټې ورته لکه بيستې داسې ښکاري، ددوئ نرۍ وريجې که هرڅومره غوړې او غوښې پکې ډېرې وي د نورو سوړسک او شنو سبو يا شړومبوته په خوند کې نه رسېږي، نه پوهېږم چې داولې؟ نوښه ده که ښه ځيزونه دنوروپه مخکې ايښي وي خوند خو ددوئ په برخه رسيدلی دی او خوښي هم ددوئ په کاله کې ده.

نه يوازې دا نه، روغتيا اوجوړوالۍ هم دوئ ته ورکړشوی دی، دوئ هېڅکله لکه بډايان په لواړو وريجو اوکلکو غوښو نه نس خوږي کېږي او نه هغومره ژرژر ناروغتيا ورته پېښېږي، دوئ بې تروو ځيزونو، ښايسته ډېره ډوډۍ خوړلی شي

اوکه نورڅه نه وي دغرو پرګي، نانګه اومونانۍ، شنې او داسې نور......هم خوړلی شي ځکه چې دوئ لادپستو اوخوندورو ښيزونو خوند نه دی ليدلي.
نه نه ليدلي بې دي خو په همدغو ځينې ونوکې لکه چې رحمان بابا وايي:

پتنګـــانو لـــره خـــدا ی پـــه اورکـــې ورکـــړ　　　هغـــه عـــيش چـــې بـــې بلبلـــې پـــه ګلـــزار کـــا
خرقـــه پوشـــوپه خرقـــه کـــې دي مونـــدلي　　　هغـــه حـــظ چـــې پـــه دنيـــاکې دنيـــا دار کـــا

پای

Bala Dewa

www.ulfat.de

Download from: aghalibrary